

ΔΙΠΤΟΙ ΛΟΓΟΙ DEBATE

Κανόνες και Αξιολόγηση
Δρ Στεργιανή Ζανέκα
Σύμβουλος Εκπαίδευσης Χανίων

Τι είναι το debate (αγώνας λόγου);

- Ρητορικοί αγώνες/Διπτοί λόγοι
- Αρχαία ελληνική γραμματεία και ρητορεία
- Σοφιστές/ Πρωταγόρας

- Μέθοδος συζήτησης/Αντιπαράθεση στο πλαίσιο του διαλόγου

- Η ικανότητα του να μπορεί κανείς να πραγματευτεί κάθε θέμα τόσο από τη θετική όσο και από την αρνητική του πλευρά

Το debate σήμερα

- Διδασκαλία σε Σχολεία και Πανεπιστήμια παγκοσμίως
- Πολιτική και debates
- Σχολικοί Ρητορικοί αγώνες
- Μάθημα Νεοελληνικής γλώσσας ως άσκηση προφορικού λόγου
- Δεξιότητες από debate- ζωτικής σημασίας για σύγχρονη ζωή

Προαπαιτούμενα

- Ελευθερία λόγου
- Δομημένη και γρήγορη σκέψη
- Δομημένος, ευθύς και δηλωτικός λόγος
- Συνεργασία μελών ομάδων
- Συνομιλία και αποδοχή επιχειρημάτων αντιπάλων
- Αντιπαράθεση με όρους πολυφωνίας
- Επιχειρηματολογία για θέσεις ασύμφωνες των απόψεων μας

Ελευθερία λόγου ή τεχνάσματα;

- Πειστικά επιχειρήματα
- Ορθολογική πλευρά
- Συναισθηματική πλευρά

Επιχειρήματα

Ο/η ομιλητής/-τρια με δυνατό περιεχόμενο παρουσιάζει επιχειρήματα και αντίκρουση που είναι:

- Σχετικά με το θέμα.
- Λογικά (σαφή, εύληπτα και εύλογα).
- Ιεραρχημένα (αναπτυγμένα σε σχέση με τα σημαντικότερα ζητήματα).
- Υποστηρίζονται με παραδείγματα, στατιστικές κ.λπ.

Τι συνιστά μια καλή οργάνωση και δομή ενός επιχειρήματος;

- Να είναι ευδιάκριτη η θέση του/της ομιλητή/-τριας.
- Να επεξηγεί τους κυριότερους όρους του θέματος.
- Να αιτιολογεί και να τεκμηριώνει τη θέση του/της ομιλητή/-τριας.
- Να συνδέεται με την αρχική θέση της ομάδας

Η ομαδοποίηση των επιχειρημάτων γίνεται σε:

- Πνευματικό, ηθικό, ψυχικό επίπεδο
- Κοινωνικό, ατομικό επίπεδο
- Εθνικό, διακρατικό επίπεδο
- Πολιτικό, κοινωνικό, πολιτιστικό, οικονομικό επίπεδο

... μακροπρόθεσμα ή/και βραχυπρόθεσμα

Επιχειρήματα

Το αποτελεσματικό επιχείρημα διαθέτει τα παρακάτω χαρακτηριστικά:

- Καθαρότητα: το επιχείρημα κατάλληλα αναλυμένο και παρουσιάζεται, με σαφή λόγο.
- Ορθότητα: μπορούμε να ελέγξουμε, αν αυτό που ισχυρίζεται ο ομιλητής είναι ορθό.
- Λογική: εξάγεται συνολικό νόημα, υπάρχει αλληλουχία επιχειρημάτων και οι αποδείξεις σχετίζονται με τις θέσεις.
- Ευρύτητα: εξετάζεται και από διαφορετικές πλευρές.
- Συνάφεια: σχετίζεται με το θέμα που πραγματευόμαστε.
- Ακρίβεια: οι πληροφορίες που περιλαμβάνει το επιχείρημα είναι συγκεκριμένες.
- Βαρύτητα: είναι από τα σημαντικότερα επιχειρήματα σχετικά με το θέμα αυτό;

Βοηθά πολύ τους ακροατές η χρήση μιας «ταμπέλας» πριν από κάθε επιχείρημα: μια σύντομη φράση ή ακόμη και μια λέξη που το περιγράφει συνοπτικά.

Τεκμήρια

- Να είναι αμερόληπτα.
- Να είναι αποδεκτά σήμερα.
- Να σχετίζονται άμεσα με την αποδεικτέα θέση του/της ομιλητή/-τριας.

Κατά τη χρήση τεκμηρίων αποφεύγουμε:

- Πιθανολογικές διατυπώσεις (π.χ. «Εάν...», «Θα μπορούσε...», «Ίσως...» κ.λπ.)
- Προσωπικές εμπειρίες, βιώματα
- Εξτρεμιστικές απόψεις
- Αναφορά σε θρησκευτικές πεποιθήσεις

Τα παραδείγματα

Τα παραδείγματα για να είναι αποτελεσματικά πρέπει να είναι:

- Αληθινά
- Σημαντικά
- Προσεκτικά αναλυμένα

Αντιθέτως, αναποτελεσματικά είναι παραδείγματα που είναι:

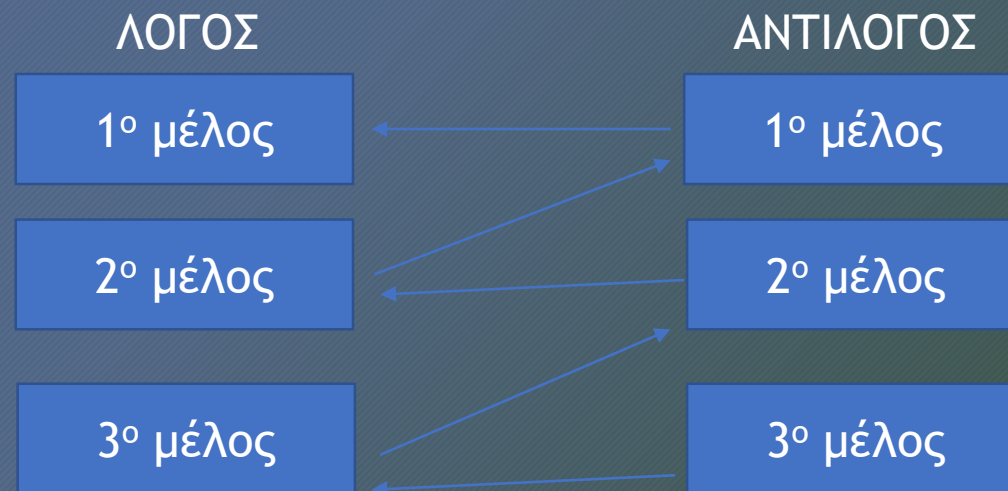
- Υποθετικά («Φανταστείτε ότι...»)
- Προσωπικές ιστορίες («Ο φίλος μου...»)
- Ακραία («Όπως δείχνει ο Χίτλερ...»)
- Θρησκευτικές αναφορές

Κανονισμοί

Λόγος / Αντίλογος Δύο τριμελείς ομάδες αντιπαρατίθενται δημόσια με επιχειρήματα και αντεπιχειρήματα υπέρ ή κατά μιας δεδομένης θέσης

Ομάδα Κάθε μέλος της τριμελούς ομάδας αναλαμβάνει συγκεκριμένο ρόλο. Όλοι θα ακουστούν με συγκεκριμένη σειρά και δομή

Διεξαγωγή Κάθε μέλος της ομάδας οφείλει να καλύψει 5 λεπτά αγόρευσης

Κανονισμοί

Λόγος

1ο ΜΕΛΟΣ

Αντίλογος

1ο ΜΕΛΟΣ

Λόγος

2ο ΜΕΛΟΣ

Αντίλογος

2ο ΜΕΛΟΣ

Λόγος

3ο ΜΕΛΟΣ

Αντίλογος

3ο ΜΕΛΟΣ

Κανονισμοί

ΡΟΛΟΣ κάθε μέλους

Λόγος

- 1^ο ΜΕΛΟΣ
 - Ορισμός θέματος (ανάλυση κρίσιμων συναφών εννοιών του)
 - Παρουσίαση θέσης ομάδας
 - Παράθεση 1^{ου} επιχειρήματος υπέρ της θέσης
 - Δέχεται ερωτήσεις
- Αντίλογος
- 1^ο ΜΕΛΟΣ
 - Αποδέχεται/απορρίπτει ορισμό (σχεδόν πάντα αποδοχή)
 - Αντικρούει επιχειρήμα 1^{ου} μέλους λόγου
 - Διατυπώνει δικό του επιχειρήμα
 - Δέχεται ερωτήσεις

Κανονισμοί

ΡΟΛΟΣ κάθε μέλους

Λόγος

- 2^ο ΜΕΛΟΣ
- Αντικρούει τα επιχειρήματα του 1^{ου} ΜΕΛΟΥΣ του Αντιλόγου
- Διατυπώνει δικά του επιχειρήματα
- Δέχεται ερωτήσεις

Αντίλογος

- 2^ο ΜΕΛΟΣ
- Αντικρούει τα επιχειρήματα του 2^{ου} ΜΕΛΟΥΣ του Λόγου
- Διατυπώνει δικά του επιχειρήματα
- Δέχεται ερωτήσεις

Κανονισμοί

ΡΟΛΟΣ κάθε μέλους

Λόγος

- 3^ο ΜΕΛΟΣ
- Αντικρούει τα επιχειρήματα του 2^{ου} ΜΕΛΟΥΣ του Αντιλόγου
- Συνοψίζει απόψεις ομάδας
- Δε δέχεται ερωτήσεις

Αντίλογος

- 3^ο ΜΕΛΟΣ
- Αντικρούει τα επιχειρήματα του 1^{ου} ή 2^{ου} ΜΕΛΟΥΣ του Λόγου
- Συνοψίζει απόψεις ομάδας
- Δε δέχεται ερωτήσεις

Γ' ομιλητής/-τρια - Ομάδα του Λόγου (Λ3) και αντίστοιχα του Αντιλόγου (Α3)

Δεν επιτρέπεται υποβολή ερωτήσεων στους Γ' ομιλητές/-τριες!

- Αντικρούει τα επιχειρήματα που ακούστηκαν, μέχρι εκείνη τη στιγμή. - ΟΧΙ ΝΕΑ ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ!
- Κάνει μια σύντομη αναφορά στην αντίκρουση.
- Κάνει μια σύντομη αναφορά στην επιχειρηματολογία της ομάδας του/της.
- Παραθέτει τα συμπεράσματα.
- Κάνει αναφορά στη φιλοσοφία της ομάδας του και αναδεικνύει τους λόγους για τους οποίους θεωρεί ότι νίκησε τον αγώνα.

Για να κερδίσουμε έναν αγώνα επιχειρηματολογίας χρειάζεται να πετύχουμε σε δύο σημεία:

1. Να δείξουμε γιατί η δική μας πλευρά ως προς το θέμα είναι αληθής και εμπειριστατωμένη.
2. Να δείξουμε με επιχειρήματα γιατί ο λόγος της άλλης ομάδας είναι λανθασμένος ή αδύναμος.

Η αντίκρουση

Προσέχουμε:

- Τι ειπώθηκε και γιατί είναι λάθος.
- Τι θα πούμε και γιατί είναι σωστό.

Σε κάθε περίπτωση, η αντίκρουση δεν μονοπωλεί τον λόγο μας, ο οποίος πρέπει να αποτελείται κυρίως από επιχειρήματα που υποστηρίζουν τη θέση και τη γενική γραμμή μας.

Το αίτημα της ερώτησης

Οι ερωτήσεις μπορούν:

- Να επισημάνουν λάθη στα επιχειρήματα της απέναντι ομάδας.
- Να δοκιμάσουν την ετοιμότητα της απέναντι ομάδας.
- Να προάγουν τη συμμετοχή στη διαδικασία.

Τα μέλη της ομάδας που θέλουν να κάνουν ερώτηση, μπορούν (να σηκωθούν και) να ζητήσουν τον λόγο, σηκώνοντας το χέρι και λέγοντας «Αίτημα ερώτησης!». Οι ερωτήσεις καθιστούν τη διαδικασία πιο διαδραστική, δυναμική και ενδιαφέρουσα!

Δύσκολη ερώτηση;

- Μπορούμε να ζητήσουμε επανάληψη της ερώτησης.
- Δίνουμε μια εύλογη ερμηνεία και απαντάμε βάσει αυτής της ερμηνείας.
- «Πετάμε το μπαλάκι» στην απέναντι ομάδα και ζητάμε να εξηγήσουν πώς συσχετίζουν το ερώτημα με το θέμα της αντιλογίας (σε περίπτωση που υστερούμε γνωστικά στον συγκεκριμένο τομέα).
- Τέλος, στη σύνοψη η ομάδα μας μπορεί να επανέλθει στο ερώτημα και να δώσει απάντηση.

Η σύνοψη

- Είναι σαν ένας χάρτης που απεικονίζει ξεκάθαρα το σύνολο των επιχειρημάτων της κάθε ομάδας.
- Λειτουργεί συμπληρωματικά σε κάποια αντίκρουση που επιχειρήθηκε νωρίτερα.
- Μπορεί να διασαφηνίσει θέσεις της ομάδας που έχουν ήδη συζητηθεί.
- Δεν πρέπει σε καμία περίπτωση να εισαγάγει νέο επιχείρημα.
- Δεν ανοίγει νέα θέματα, αντιθέτως επιχειρεί να κλείσει τον αγώνα επιχειρηματολογίας προς όφελος της ομάδας σας.

Θεματική γραμμή

- Θεματική γραμμή είναι μια συνοπτική πρόταση, η οποία εξηγεί την κύρια ιδέα, φιλοσοφία και θέση της ομάδας σας. Ιδανικά, η θεματική πρόταση εξηγεί δύο σημεία:
 - 1. Γιατί η ομάδα μας λέει ότι η πρόταση είναι (ή δεν είναι) αληθινή.
 - 2. Πώς η ομάδα μας ισχυρίζεται ότι προκύπτει αυτό.
- Η θεματική γραμμή πρέπει να αναφερθεί τουλάχιστον στην αρχή και στο τέλος κάθε ομιλίας. Αυτό είναι ένα στοιχείο που κρίνεται θετικά ως προς τη συνοχή και την κοινή γραμμή των ομιλιών κάθε ομάδας.

Θεματική γραμμή

- π.χ. Σε έναν αγώνα επιχειρηματολογίας με θέμα: «Η παγκοσμιοποίηση βλάπτει περισσότερο απ' ό,τι ωφελεί», μια ικανοποιητική θεματική πρόταση της Ομάδας του Λόγου θα μπορούσε να είναι, «Η έμφαση που δίνει η παγκοσμιοποίηση στον οικονομικό ανταγωνισμό ενισχύει μερικά ανεπτυγμένα κράτη σε βάρος της πλειοψηφίας του πληθυσμού όλου του κόσμου.». Αυτή η θεματική πρόταση εξηγεί και το γιατί το θέμα είναι αληθές, κατά τη γνώμη της και το πώς.

Ομάδες

Οι ομάδες οφείλουν να αλληλεπιδρούν και να συγκρούονται μεταξύ τους.

- Θα πρέπει να αντικρούεται κάθε επιχείρημα που ακούγεται.
- Ορθότητα της θέσης μας = Άρση των αντιτιθέμενων θέσεων.
- Άλλο πράγμα το να υπερασπιζόμαστε «γενικά» μία αντίθετη άποψη και άλλο το να υπονομεύουμε συστηματικά τις ιδέες, τις υποθέσεις και τον πυρήνα της σκέψης που απλώνεται γύρω από τη θεματική προσέγγιση των απέναντι.
- Αυτή η προσέγγιση επιτάσσει την ενέργεια, την εγρήγορση και την προσοχή μας στην αναγνώριση του λογικού πυρήνα του επιχειρήματος και απέχει από το απλό ενδιαφέρον για το λεκτικό «περιτύλιγμά» του.
- Αν ο/η ομιλητής/-τρια παρουσιάζει ένα λογικό επιχείρημα που δεν τεκμηριώνει με υποστηρικτικά στοιχεία, ο/η κριτής επιβραβεύει για το επιχείρημα αλλά αφαιρεί βαθμούς για την έλλειψη στοιχείων τεκμηρίωσης

Βοηθητικά στοιχεία για αξιολόγηση

Ορισμός

- **Θετικά στοιχεία:** Διαγράφει με ακρίβεια τα όρια μέσα στα οποία θα κινηθεί η συζήτηση, διευκρινίζει στοιχεία που απαιτούν επεξήγηση, προσημαίνει την αντιπαράθεση πάνω στο θέμα και υπογραμμίζει emphaticά τη θέση της ομάδας πάνω σ' αυτό.
- **Αρνητικά στοιχεία:** Ταυτολογίες, αντιφάσεις, πλατειασμοί, ελλείψεις, αστοχίες

Ερωτήσεις – Απαντήσεις (1^ο και 2^ο λεπτό προστατευμένα)

(ερωτήσεις δέχονται το 1^ο και 2^ο μέλος του Λόγου, το 1^ο και 2^ο μέλος του Αντιλόγου)

- **Θετικά στοιχεία:** Είναι εύστοχες, άμεσες, αποτελεσματικές, ανασκευαστικές, προωθούν τη συζήτηση και καταδεικνύουν την ετοιμότητα των ομιλητών.
- **Αρνητικά στοιχεία:** Εκτενείς, με διαπιστωτική μορφή, άκαιρες, ασαφείς

Βοηθητικά στοιχεία για αξιολόγηση

Περιεχόμενο

- **Θετικά στοιχεία:** Επάρκεια και ποιότητα πληροφοριών, ιδεών, τεκμηρίων, εννοιών, επιχειρημάτων, ενότητα σκέψεων, εμπειριστατωμένο περιεχόμενο, αξιοποίηση απόψεων, εκφράσεων άλλων, πνευματικός πλούτος, λογική τεκμηρίωση, αποδεικτική δύναμη, πειστικότητα, κριτική ικανότητα και ορθή επιλογή γνώσεων, εύρος, βάθος και σοβαρότητα σκέψης
- **Αρνητικά στοιχεία:** Αναφομοίωτες γνώσεις, τετριμμένες ιδέες, αυτονόητες σκέψεις, ανίσχυρα επιχειρήματα, λογικά χάσματα, φυγόκεντρες σκέψεις που κινούνται στην περιφέρεια του θέματος, γενικευτικές κρίσεις, υπεραπλουστεύσεις, αυθαίρετα και αστήρικτα συμπεράσματα, ανολοκλήρωτα νοήματα, επαναλήψεις, παρείσακτα στοιχεία, περιττολογίες, πλατειασμοί

Δομή

- **Θετικά στοιχεία:** Λογική διάταξη των σκέψεων, οργανική και αρμονική σύνδεση μεταξύ τους, λογική ακολουθία, συγκρότηση των σκέψεων σε λογικά επιχειρήματα, συνοχή στη διάταξη των ιδεών, ομαλή ροή παρουσίασης των συστατικών του περιεχομένου, ιεράρχηση και ομαδοποίηση επιχειρημάτων, έμφαση
- **Αρνητικά στοιχεία:** Άτακτη παράθεση σκέψεων, απουσία συγκεκριμένης συλλογιστικής πορείας, κυκλική πορεία στην ανάπτυξη που δεν προωθεί τη σκέψη με νέες εμπνεύσεις αλλά την επαναφέρει στο σημείο αφετηρίας με επαναλήψεις, χαλαρή νοηματική σύνδεση ιδεών, κακή συλλογιστική πορεία

Βοηθητικά στοιχεία για αξιολόγηση

Έκφραση

- **Θετικά στοιχεία:** Τήρηση μορφοσυντακτικών κανόνων, ικανότητα χειρισμού του λόγου, γλώσσα συγκροτημένη και αποτελεσματική, ακρίβεια διατύπωσης, σαφήνεια, ομοιομορφία του λόγου σε όλη την έκταση του λόγου, λεκτικός και εκφραστικός πλούτος
- **Αρνητικά στοιχεία:** Γραμματικά και συντακτικά λάθη, ασάφειες, αοριστίες, ανακρίβειες, επιφανειακός εκφραστικός πλούτος, εκφραστική ανομοιομορφία, αδόκιμοι συνδυασμοί, βερμπαλισμός

Ύφος

- **Θετικά στοιχεία:** Επιτονισμός, ένταση άνεση, επιλογές που συμβάλλουν στην πειστικότητα της ομιλίας, αυτοπεποίθηση, ρυθμός, καλή στάση στο βήμα, χιούμορ
- **Αρνητικά στοιχεία:** Ανάγνωση από σημειώσεις

Πηγές υλικού

- Αγώνες επιχειρηματολογίας #YOULEAD, Κανόνες και Συμβουλές, Σύντομη εισαγωγή για μαθητές/-τριες και εκπαιδευτές/-τριες Ρητορικής, Βάλια Λουτριανάκη και Γιώτα Γιαννοπούλου, Ελληνική Ένωση για την Προώθηση της Ρητορικής στην Εκπαίδευση
- Ζητήματα Πολιτιστικής Αναπαράστασης, Σύνθετες Ερμηνείες: Μνήμη, Μνημεία και Ταυτότητες, Πανεπιστήμιο Αιγαίου 2021
- Παγκρήτιοι ρητορικοί αγώνες, Σύνδεσμος φιλολόγων Ρεθύμνου
- Σύντομες συμβουλές για τα ρητορικά αγωνίσματα, Βάλια Λουτριανάκη, Πρότυπο Πειραματικό Λύκειο Πατρών